

УДК 339.138

Тахтарова К.А., к.е.н., доцент кафедри управління персоналом і економіка праці
Донецького Національного університету імені Василя Стуса

**ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ З
ДЕЯКИМИ КАТЕГОРІЯМИ БЕЗРОБІТНОГО НАСЕЛЕННЯ**

У цій публікації розглянуто проблеми, пов'язані з працевлаштуванням внутрішньо переміщених осіб Донецької, Луганської областей, АР Крим та військовослужбовців, звільнених у запас із зони антитерорестичної операції, проведеної на Сході України. Ті умови, в яких опинилася ця частина населення країни, відображають необхідність державного втручання для регулювання економічного циклу і постановці основних завдань державної політики, які б призвели до скорочення безробіття і деяких категорій безробітного населення України.

У статті представлений загальний аналіз державної політики зайнятості та економічної активності переселенців і військовослужбовців у період з 2014р. до 2017 р. протягом останніх років Служба зайнятості значно переформатувала свою діяльність, спрямовуючи її на подолання тих викликів, які стоять на сучасному ринку праці України. У зв'язку з цим зазначені основні аспекти програм розвитку національної економіки країни, з допомогою яких ситуація для цих категорій безробітного населення трохи поліпшується: створення нових робочих місць, застосування нетипових форм зайнятості, становлення малого бізнесу, розвиток самостійної зайнятості.

Роки побудови незалежної держави та реформування економіки України характеризуються відсутністю рішення на належному рівні проблем функціонування ринку праці країни, до якого додалися ще деякі категорії безробітних.

Ключові слова: ринок праці, робоча сила, трудова діяльність, безробіття, внутрішньо переміщені особи, служба зайнятості.

6 рис., 4 табл., 6 літ.

Тахтарова К.А.

**ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ ЗАНЯТОСТИ
УКРАИНЫ С НЕКОТОРЫМИ КАТЕГОРИЯМИ БЕЗРАБОТНОГО
НАСЕЛЕНИЯ**

В данной публикации рассмотрены проблемы, связанные с трудоустройством внутренне перемещенных лиц Донецкой, Луганской областей, АР Крым и военнослужащих, уволенных в запас из зоны антитеррорестической операции, проводимой на Востоке Украины. Те условия, в которых оказалась эта часть населения страны, отражают необходимость государственного вмешательства для регулирования экономического цикла и постановке основных задач государственной политики, которые бы привели к сокращению безработицы и некоторых категорий безработного населения Украины.

В статье представлен общий анализ государственной политики занятости и экономической активности переселенцев и военнослужащих в период с 2014г. до 2017 г. В течение последних лет Служба занятости значительно переформатировала свою деятельность, направляя ее на преодоление тех вызовов, которые стоят на современном рынке труда Украины. В связи с этим указаны основные аспекты программ развития национальной экономики страны, с помощью которых ситуация для этих категорий безработного населения немного улучшается: создание новых рабочих мест, применение нетипичных форм занятости, становление малого бизнеса, развитие самостоятельной занятости.

Годы построения независимого государства и реформирования экономики Украины характеризуются отсутствием решения на должном уровне проблем

функционирования рынка труда страны, к которому еще добавились некоторые категории безработных.

Ключевые слова: рынок труда, рабочая сила, трудовая деятельность, безработица, внутренне перемещенные лица, служба занятости.

Takhtarova K.

FEATURES OF WORK OF THE STATE EMPLOYMENT SERVICE OF UKRAINE WITH CERTAIN CATEGORIES OF UNEMPLOYED PERSONS

This publication describes the problems associated with the employment of the internally displaced persons of the Donetsk, Luhansk regions, Crimea and the military personnel, retired from the antiterrorist operation combat zone in the East of Ukraine. The conditions, which affecting this part of the population, reflect the need for improved government management to regulate the economic situation and the determination of the main tasks of the state policy, which could lead to reducing unemployment of population of Ukraine.

The article presents a general analysis of the state policy of employment and economic activity of IDPs and military personnel in the period from 2014 to 2017. In recent years, the employment service significantly reformatted its activity, directing it to overcome the challenges on the modern labor market of Ukraine. Thereby, this article shows the main aspects of development programs of Ukrainian national economic system, which provide slightly improvement of quality of life for these categories of the: the creation of new jobs, the use of atypical forms of employment, establishment of small business development self-employment.

Years of building an independent state and reforming the economic system of Ukraine is characterized by lack of decision on the proper level of problem solving in sphere of the labour market of the country, when new categories of unemployed persons were added in these years.

Keywords: labor market, labor force, labor activity, unemployment, Internally displaced persons, employment service.

Постановка проблеми. Ринок праці – найважливіший і найскладніший інститут ринкової економіки. Тут не лише перетинаються інтереси працівників і роботодавців, а й віддзеркалюються всі соціально-економічні, політичні, демографічні та інші процеси, що відбуваються в суспільстві [2, с.8]. Саме тому дослідження закономірностей становлення, розвитку і функціонування цього інституту, розробка заходів, спрямованих на удосконалення системи його регулювання, є вкрай важливим і актуальним завданням науки і практики. Особливої актуальності останніми роками набуває державна політика зайнятості та економічної активності щодо переселенців і військовослужбовців, звільнених із зони АТО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням проблеми розвитку ринку праці в системі державної економіки присвячено праці зарубіжних вчених Білсбороу, Х. Кларка, М. Піоре, А. Порта, О. Старка, Д.Масей, Л.Голдінг, М. Тодаро, Дж. Харіса та інших, а також вітчизняних науковців : Е. Лібанової, В. Близнюка, В. Петюха, А. Колота, Л. Лісогор, С. Калініної, О. Чернявської, Ю. Маршавіна, І. Бузько, та ін.

Мета статті: Аналіз державної політики зайнятості та економічної активності переселенців і військовослужбовців у період з 2014р. до 2017 р

Проблемами основних об'єктивних тенденцій та прикладної стратегії розвитку ринку праці присвячені роботи вчених, таких як: Е. Лібанова, В. Близнюк, В. Петюх, А. Колот, Л. Лісогор, С. Калініна, О. Чернявська, Ю. Маршавін та ін.

В умовах загострення економічної і політичної ситуації в Україні, підвищення конкурентоспроможності робочої сили потребує створення в країні якісно нових шляхів роботи з деякими категоріями безробітного населення , такими як переселенці та учасники АТО.

Протягом останніх років Служба зайнятості значно переформатувала свою діяльність, спрямовуючи її на подолання тих викликів, які стоять на сучасному ринку праці України. З початку окупації АР Крим та проведення антитерористичної операції (у період з 01.03.2014 за 31.03.2017) до Служби зайнятості звернулись за допомогою у працевлаштуванні 80,5 тис. внутрішньо переміщених осіб, з 1 березня 2014 року по даний час Служба зайнятості сприяла працевлаштуванню 25,6 тис. внутрішньо переміщених осіб, а протягом I кварталу 2017 року - 8,4 тис. таких громадян, з вересня 2015 р. по березень 2017 р. працевлаштовано 1,8 тис. внутрішньо переміщених осіб з числа безробітних з компенсацією роботодавцю витрат на оплату праці, 24 людини отримали компенсацію витрат для проходження медогляду. Крім того, профнавчання протягом 2016 року проходили 2,3 тис. безробітних з числа ВПЛ, в I кварталі 2017 - 1,4 тис. таких осіб.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) зверталися за послугами в центри зайнятості в усіх регіонах країни. Найбільша їх кількість зосереджена у Донецькій, Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій, Луганській, Полтавській областях та м. Києві (табл.1).

Таблиця 1

Надання послуг державної служби зайнятості внутрішньо переміщеним особам в Україні [6]

	Усього за 2014 - 2016 рік		2015 рік	2016 рік	%
	Загальна кількість ВПО 2015 рік 2016 рік % (з 1 березня 2014 р. по 31 грудня 2016 р.)	з них громадяни, що отримали довідку про взяття на облік (з 1 жовтня 2014 р. по 31 грудня 2016 р.)			
Отримували послуги служби зайнятості	76,9	65,1	45,5	24,3	53,4
Мали статус безробітного	59,6	53,8	38,5	21,6	56,1
Отримували допомогу по безробіттю	45,0	41,2	28,6	15,9	55,6
Працевлаштовані усього, у т.ч. за договорами ЦПХ та самостійно	24,0	20,6	11,3	6,8	60,2
Проходили професійне навчання	5,6	5,4	3,1	2,3	74,2
Брали участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру	7,9	7,4	4,2	2,7	64,3

Кожний п'ятий безробітний з числа ВПО, був працевлаштований за направленням державної служби зайнятості в сферу оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів, кожний шостий знайшов роботу у переробній промисловості, кожний десятий – в сфері державного управління й оборони, обов'язковому соціальному страхуванні або сільського, лісового та рибного господарств.

У громадських роботах та інших роботах тимчасового характеру взяли участь 7,9 тис. переселенців, зокрема 7,4 тис. осіб, які мали відповідну довідку.

Станом на 1 січня 2017 року продовжували отримувати послуги служби зайнятості 4,8 тис. осіб, що отримали довідку про взяття на облік як осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України або районів проведення АТО, з них 4,1 тис. осіб мали статус безробітного (табл.2).

Таблиця 2

Надання допомоги державної служби зайнятості внутрішньо переміщеним особам в Україні [6]

	станом на 1 січня		
	2016 р	2017 р	%
Продовжують отримувати послуги ДСЗ ВПО з довідкою	10,1	4,8	47,5
З них, мають статус безробітного	9,3	4,1	44,1
У т. ч. отримували допомогу по безробіттю	7,2	2,8	38,9
Середній розмір допомоги по безробіттю	1 413 грн.	2 110 грн.	+697 грн

Безробітними з числа переселенців є, у переважній більшості, представники жіночої статі (рис.1). Якщо серед зареєстрованих безробітних всіх категорій питома вага жінок становила 50%, то серед безробітних з числа ВПО – 66%,

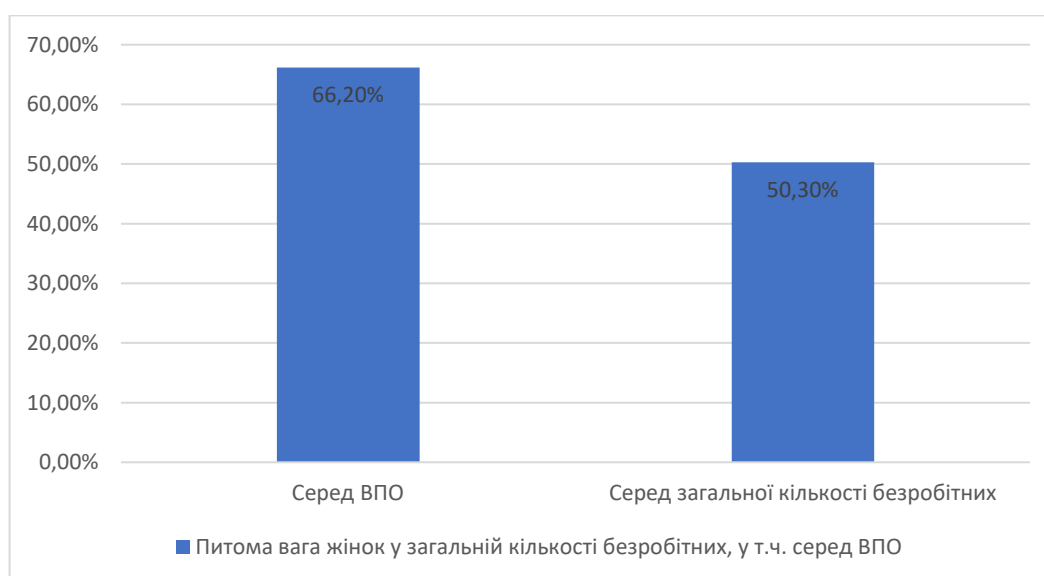

Рис.1. Питома вага безробітних жінок серед внутрішньо переміщених осіб, %

Вікова структура безробітних з числа ВПО не суттєво відрізняється від структури безробітних інших категорій (рис.2).

Частка молоді у віці до 35 років серед переселенців становить 43%, при цьому відповідний показник серед загальної кількості безробітних становить 37%. Питома вага осіб віком старше 45 років дорівнює 27% і є нижчою, ніж серед загальної кількості безробітних, яка становить понад третину. Деталізована вікова структура ВПО виглядає наступним чином: майже 7% - особи віком до 24 років, 15% – від 25 до 29 років, кожна п'ята – 30-34 роки, 31% становлять особи 35-44 років, 19 % - особи старше 45 років, зокрема 7% - старше 55 років.

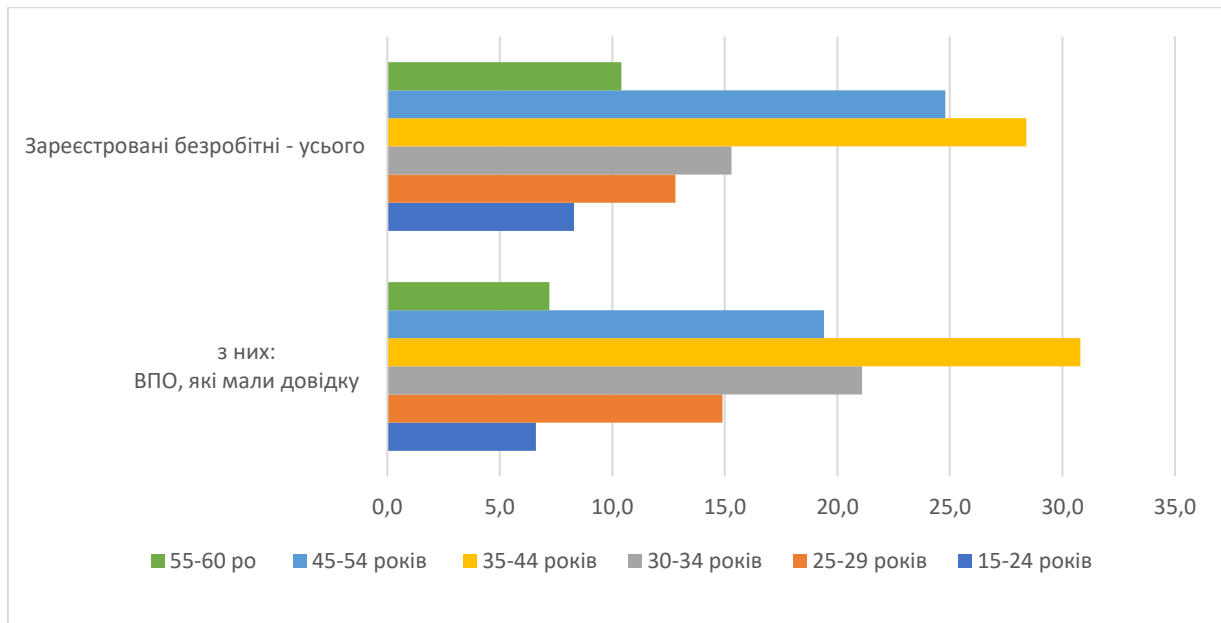

Рис.2. Вікова структура безробітних з числа ВПО

Характерним є те, що частка переселенців з вищою освітою є переважальною в усіх регіонах (рис.3). Професійна структура безробітних з числа ВПО виглядає наступним чином: 59% становлять законодавці, фахівці, професіонали, службовці, 32% – особи з робітничими професіями, 9% – особи без професійної підготовки. Таким чином, структура безробітних з числа ВПО у професійному розрізі відрізняється від структури інших категорій безробітних, де переважають представники робітничих професій, а питома вага некваліфікованих працівників майже 14%.

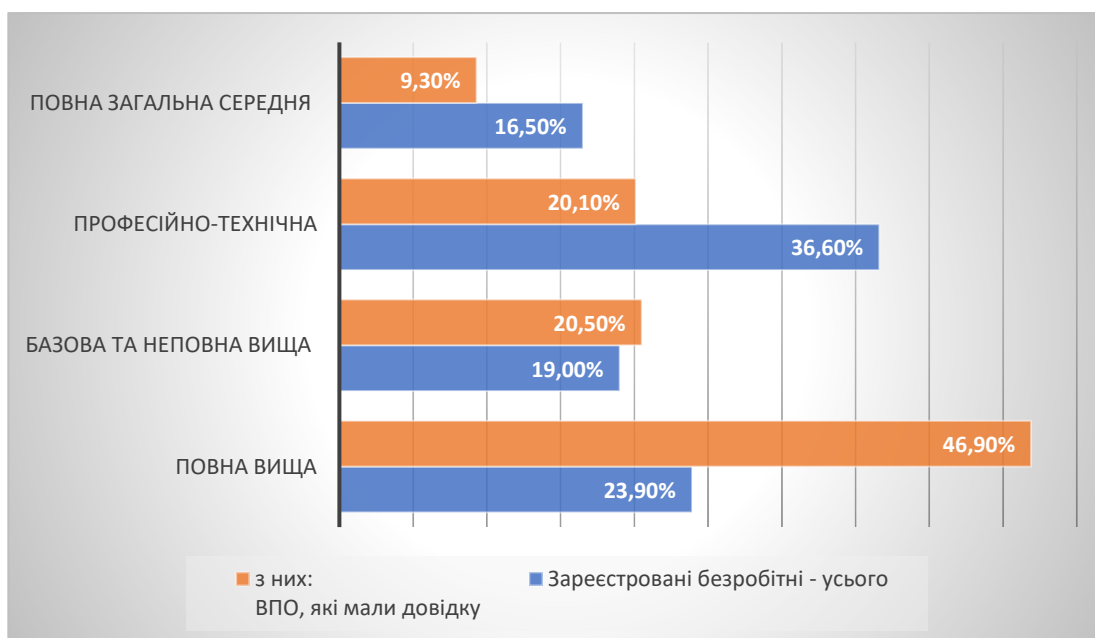

Рис. 3. Частка переселенців з вищою освітою в складі безробітних

Професійна структура безробітних з числа ВПО виглядає наступним чином: 59% становлять законодавці, фахівці, професіонали, службовці, 32% – особи з робітничими

професіями, 9% – особи без професійної підготовки. Таким чином, структура безробітних з числа ВПО у професійному розрізі відрізняється від структури інших категорій безробітних, де переважають представники робітничих професій, а питома вага некваліфікованих працівників майже 14%. У регіональному розрізі спостерігаються деякі відмінності: якщо серед ВПО, зареєстрованих як безробітні у м. Києві, частка осіб, які займали посади керівників, професіоналів службовців становить 89%, то у Кіровоградській та Хмельницькій областях – відповідно 30% та 34%.

З метою сприяння у працевлаштуванні та соціальної інтеграції учасників антитерористичної операції, державною службою зайнятості забезпечується надання повного комплексу соціальних послуг, зокрема із працевлаштування, профорієнтаційних та з професійного навчання.

З початку 2015 року послугами служби зайнятості скористалися 56,4 тис. безробітних з числа військовослужбовців, які брали участь в антитерористичній операції, зокрема у 2016 році – 51,8 тис. осіб. (табл.3).

Таблиця 3

Безробітні з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО

	Усього 2015 - 2016 рік	2015 р.	2016 р.	%
Мали статус безробітного	56,4	19,4	51,8	у 2,7 р.
З них звернулися з початку року	х	19,3	37,0	191,7
Отримували допомогу по безробіттю	53,9	18,4	49,6	у 2,7 р
Працевлаштовані усього, у т.ч. за договорами ЦПХ та самостійно	13,0	3,0	10,1	у 3,4 р.
Проходили професійне навчання	4,4	1,7	3,1	182,4
Брали участь у громадських та ін. роботах тимчасового характеру	5,6	1,4	4,2	у 3,0 р.

Найбільше учасників антитерористичної операції звернулося до центрів зайнятості Вінницької, Львівської, Полтавської, Житомирської та Черкаської областей (що складає третину від загальної кількості зареєстрованих таких осіб по країні). Всього протягом 2015-2016 років отримали роботу 13,0 тис. осіб, у тому числі 2,1 тис. започаткували власну справу за рахунок виплати допомоги по безробіттю одноразово. На військову службу за контрактом було прийнято 3,1 тис. осіб з числа колишніх учасників АТО.

Всього протягом 2015-2016 років отримали роботу 13,0 тис. осіб, у тому числі 2,1 тис. започаткували власну справу за рахунок виплати допомоги по безробіттю одноразово. На військову службу за контрактом було прийнято 3,1 тис. осіб з числа колишніх учасників АТО. Майже третина безробітних працевлаштувалися на місця робітників з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою устаткування і машин, 17% – на місця керівників (менеджерів), 17% – на місця кваліфікованих 2 робітників з інструментом, 13% – на місця, що не потребують спеціальної підготовки, кожний десятий – у сфері торгівлі та послуг. За видами економічної діяльності кожен четвертий безробітних працевлаштувалися у сільському, лісовому та рибному господарстві; 19% – у переробній промисловості; 14% – в оптовій та роздрібній торгівлі; кожний десятий – у державному управлінні й обороні (рис.4).

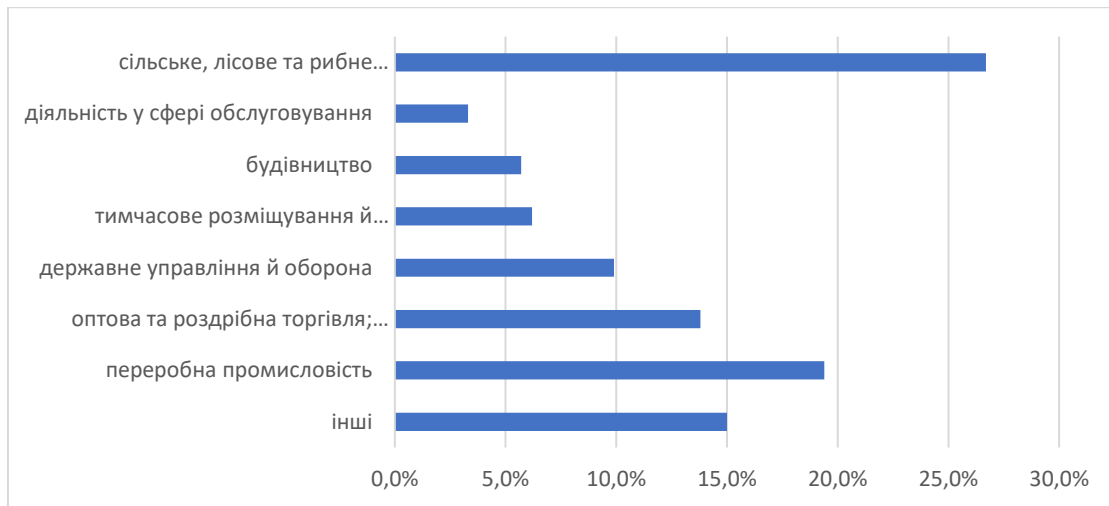

Рис.4. Структура працевлаштованих безробітних за напрямленням державної служби зайнятості з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО, у 2016 р.

За рівнем освіти найбільшу частку в службі зайнятості склали військовослужбовці з професійно-технічною освією – 48,6 % (рис.5).

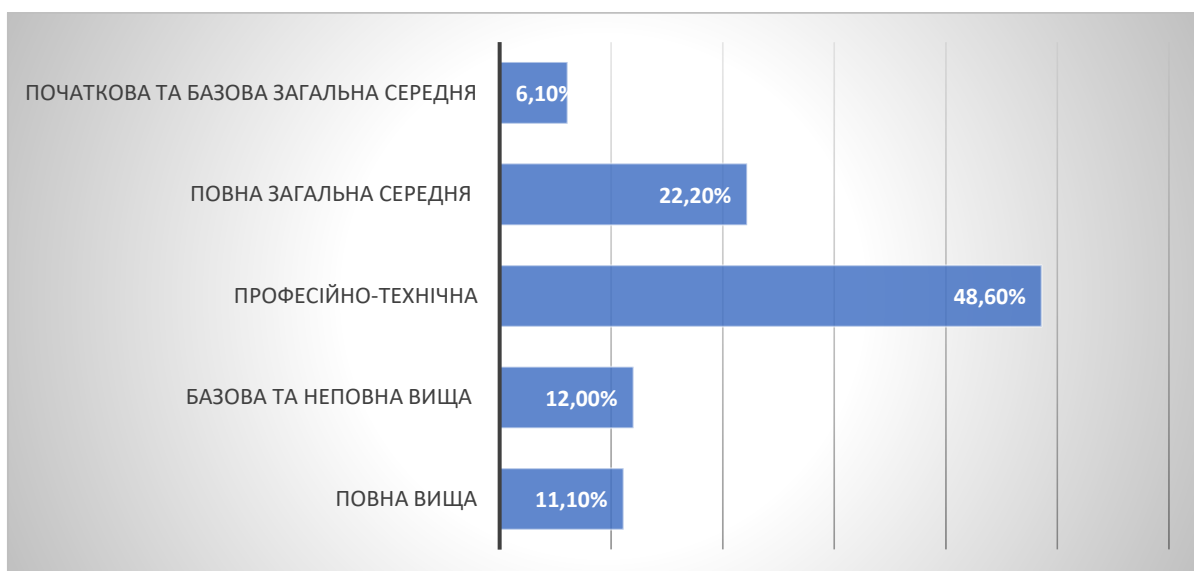

Рис.5. Розподіл зареєстрованих безробітних з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО, станом на 1 січня 2016 року за рівнем освіти

Станом на 1 січня 2016р. за віковими групами найбільшу частку безробітних серед військовослужбовців склала категорія від 35 до 44 років (рис.6).

Для забезпечення відповідності професійно-кваліфікаційного рівня вимогам роботодавців у 2015-2016 роках професійне навчання за направленням державної служби зайнятості проходили 4,4 тис. осіб з числа учасників АТО. До громадських та інших робіт тимчасового характеру залучено 5,6 тис. учасників АТО.

Допомогу по безробіттю отримували 38,6 тис. осіб (табл.4). Середній розмір допомоги по безробіттю до кінця 2016 р. зріс на 42,2 % . Станом на 1 січня 2017 року, статус безробітного мали 26,7 тис. безробітних з числа учасників АТО, що майже удвічі більше, ніж на 1 січня 2016 року.

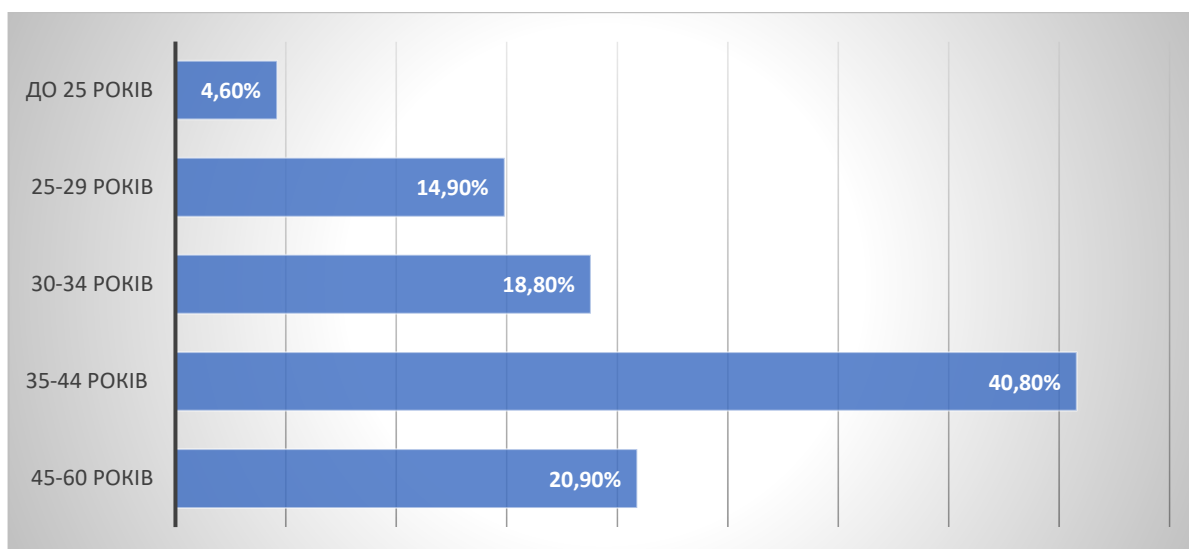

Рис.6. Розподіл зареєстрованих безробітних з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО, станом на 1 січня 2016 року за віковими групами

Таблиця 4

Допомога безробітним з числа військовослужбовців, які брали участь в АТО [6]

	2016 р	2017 р	%
Мали статус безробітного, тис.осіб	14,7	26,7	181,6
Отримували допомогу по безробіттю, тис.осіб	14,0	24,6	175,7
Середній розмір допомоги по безробіттю	2310 грн.	3285 грн.	+975 грн

Політика держслужби зайнятості по відношенню до категорій ВПО та безробітних з числа військово службовців ще недосконала та постійно змінюється. Це потребує розробки відповідних механізмів та удосконалення існуючих методів роботи із незайнятим населенням.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про зайнятість населення» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №14. – С. 171.
2. Маршавін Ю. М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу : монографія / – К.: Альтерпрес, 2011. – 396 с.
3. Постанова КМУ №198 від 20.03.13 р. «Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу» zakon.rada.gov.ua
4. «Про затвердження Основних напрямів розв'язання проблем зайнятості внутрішньо переміщених осіб на 2015-2016 роки», затверджені Постановою КМУ № 505 від 08.07.2016 р. zakon.rada.gov.ua
5. Рынок труда: итоги года // www.ukrstat.gov.ua